

PAPER DETAILS

TITLE: Beden Egitimi Ve Spor Öğretmenlerinin Bakis Açisiyla Akran Zorbaligi

AUTHORS: Abdullah Bingöbali,Taylan Akbuga,Ali Serdar Yücel

PAGES: 17-27

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3265265>

Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Akran Zorbalığı Peer Bullying From The Perspective Of Physical Education And Sports Teachers

Abdullah Bingölbali¹, Taylan Akbuğa², * Ali Serdar Yücel³

¹ Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE / abingolbali@firat.edu.tr / 0000-0003-4935-2480

² Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE / taylanakbuga87@gmail.com.tr / 0000-0003-3926-0603

³ Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ, TÜRKİYE / asyucel@firat.edu.tr / 0000-0002-4543-4123

* Corresponding author

Özet: Bu araştırmanın amacı ortaöğretim düzeyinde Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin karşılaştıkları akran zorbalıklarının değerlendirilerek, sorunları ve olası çözüm yollarını ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de Malatya ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan 9 kadın 17 erkek toplam 26 Beden Eğitimi ve Spor ve Öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada nitel araştırma modellerinden yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Daha sonra veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle aracılığıyla toplanmış içerik analizi ve betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Katılımcıların veri analizlerine göre; karşılaşılan zorbalık türleri, akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenler, akran zorbalığı karşısındaki sergilenen davranışlar, beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerin etkisi, akran zorbalığını önlemede öğretmen fikirleri olarak toplam beş tema ve bu temalara ait toplamda yirmi dokuz alt tema altında toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre; Beden Eğitimi ve Spor ve Öğretmenlerinin öğrenciler arasında şiddet türleri olarak daha çok sözlü şiddet ile karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca verilere göre öğretmenlerin, akran zorbalığı konusunda ailenin etkisi kadar arkadaş ortamının da etkisi olduğunu düşündükleri sonucuna varılmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığı karşısında beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerinin etkisinin, öğrencinin kurallara ve içinde bulunduğu ortama uyum sağlamasına yardımcı olduğu için önleyici olduğu kanaatine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak; akran zorbalığının önüne geçilmesinde, olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesinde ve akran zorbalığı neticesinde ortaya çıkan olumsuz sonuçların kısa sürede ortadan kalkmasında; çevresel tüm etmenlerin olaya dâhil olması, verilecek olan akran zorbalığını önlemedeki eğitimlerin özellikle alt sınıf kademelerinde verilmeye başlanması, planlı ve programlı şekilde akran zorbalığı farkındalığının okul bileşenlerini oluşturan hiyerarşik yapının en alt kademesine kadar indirgenmesi etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, akran zorbalığı, beden eğitimi ve spor öğretmeni, öğrenci.

Abstract: The aim of this research is to evaluate the peer bullying faced by physical education and sports teachers working in the Ministry of National Education at the secondary or secondary level, and to reveal the problems and possible solutions. The study group of the research consisted of 26 Physical Education and Sports Teachers, 9 women and 17 men, working in secondary schools and high schools affiliated to the Ministry of National Education in the province of Malatya in Turkey. Interpretive phenomenology design, one of the qualitative research models, was used in the research. Then, the data were collected by semi-structured interview technique and the data were analyzed with content analysis and descriptive analysis methods, which are qualitative research methods. According to the data obtained from the participants; The types of bullying encountered, the factors in the emergence of peer bullying, the behaviors exhibited against peer bullying, the effect of physical education lesson and sportive activities, the ideas of preventing peer bullying were collected under a total of five themes and a total of twenty-nine categories belonging to these themes. According to the data obtained from the research; It has been revealed that Physical Education and Sports and Teachers are more encounter verbal violence as types of violence among students. In addition, according to the data, it was concluded that the teachers thought that the friend environment had an effect on peer bullying as much as the effect of the family. According to physical education and sports teachers, it has been revealed that they have the opinion that the effect of physical education lesson and sportive activities against peer bullying is preventive because it helps the student to adapt to the rules and the environment they are in. As a result, in preventing peer bullying, minimizing its negative effects and eliminating the negative consequences of peer bullying in a short time; It will be effective to include all environmental factors in the event, to start the trainings to prevent peer bullying, especially to the lower grade levels, and to reduce the awareness of peer bullying to the lowest level of the hierarchical structure that constitutes the school components in a planned and programmed manner.

Keywords: Bullying, peer bullying, physical education and sports teacher, student.

Received: 17.07.2023 / Accepted: 25.09.2023 / Published: 25.01.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1327675>

Citation: Bingölbali, A., Akbuğa, T., Yücel A.S. (2024). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Akran Zorbalığı, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (1), 17-27.

GİRİŞ

Toplumda yaşayan bireylerde akran ilişkilerinin önemi yok sayılamaz. Daha hayatımızın başlarında dahi bebeklerin yaşitlarını algılamaları, birbirlerini fark etmeleri ve karşılıklı şekilde yanıt verdikleri bilinmektedir. Birinci yaşın sonuna doğru artık rahatça iletişim kurmaya, bazı şeyleri ortak kullanmaya ve aralarında anlaşmazlıklar ortaya çıkarak arkadaşlıklarına yön vermeye başlarlar (1). Bu anlaşmazlıklar zamanla aralarında oluşan akran zorbalığının ilk işaretleri olabilir. Akran zorbalığı, avantajlı bir kişinin ya da grubun aynı avantaja sahip olmayan kişilere karşı sözel, devinimsel veya toplumsal olarak baskı kurması olarak açıklanırken, başka bir deyişle kendini müdafaa edemeyecek bireylere karşı uygulanan ve süreklilik arz eden şiddet ya da çocuğun başka bir çocuğa devinimsel, sanal ortam ya da sözlü olarak olumsuz yönde etkileyecek davranışları olarak tanımlanmaktadır (2). Bu yapılan baskıların bazıları isim takma, kaba güç kullanımı, sözel olarak tehdit etme vb. olarak görülebilmektedir.

Zorbalık kavramı İskandinav ülkelerinde yayılıp daha sonra 1990'lı yıllarda Japonya, İngiltere ve Avustralya gibi ülkelerde araştırmalara dahil edilerek dikkat çekmesine rağmen ilk olarak 1970'li yılların başlarında İsveç'te ortaya çıktığı bilinmektedir. İsveç'te yapılan ve en geniş çalışmalara öncülük eden Olweus, akran zorbalığının ortaya çıkması için üç önemli faktörün oluşması gerektiğini savunmuştur. Bunlardan biri, sergilenen davranışların zarar verici olması, diğeri, süreklilik arz etmesi ve son olarak ise zorbalığı uygulayan ve uygulanan bireyler arasında gözle görülür güç farkının olmasıdır (3).

Zorbalık adı altında değerlendirilen davranışların sebebinin ve uygulanma şeklinin farklı şekillerde olduğu söylenebilir. Akranların uyguladığı zorba davranışların üç şekilde olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri fiziksel zorba davranışlar, diğeri sözel zorba davranışlar, diğeri de duygusal zorba davranışlardır (4).

Akran zorbalığıyla ilgili yapılan ilk çalışmalarda zorbalık durumunu gerçekleştiren bireylere “zorba”, zorbalık durumuna uğrayan bireylere ise “kurban” ifadeleri kullanılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda yerini “zorba - kurban” ifadesi almıştır. Sebebi ise kullanılan ilk terimlerin olayların aslında bu kadar basit olmamasına rağmen öyle gösterilmesidir (5).

Zorbalık sonucunda bireylerde yüksek düzeyde kaygı problemleri, hâkimiyeti zor olan öfke problemleri, tek başına kalma ve kendini değersiz olarak görme gibi birçok olumsuz duyguları yaşadıklarını ülkemizde yapılan araştırmalarda ortaya konulduğu bilinmektedir (6). Yapılan şiddet içerikli olayların okul alanlarında olduğu ve gün geçtikçe arttığı bilinmektedir. Sergilenen şiddet içerikli davranışlar, öğrencileri bilişsel, duyuşsal ve devinimsel olarak olumsuz yönde etkilemektedir. Başka bir deyişle sözlü ya da devinimsel olarak zorbalık yapmak, öfkeyi dışa vurum olarak göstermektedir. Okullardaki zorbalık kavramına cinsiyet açısından bakıldığında, erkeklerin zorbalık yapma olasılığının daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. Zorba olan öğrencilerde davranış problemleri, okuldan uzaklaşma isteği ve okula karşı olan sevgide azalma ortaya çıkarken, zorbalık durumuna uğrayan bireylerde ise, zihinsel ve devinimsel olumsuzlukların yanı sıra öz benlik eksikliği, yalnızlık ve mutsuzluk gibi davranışlar ortaya çıkmaktadır (7).

Araştırmacıların birçoğu zorbalık olaylarının ortaya çıkmasında toplumsal etkenlerin ve ailelerin etkisinin çok önemli olduğunda fikir birliğindedir. Başkaları tarafından doğru olmayacak şekilde yönlendirmeleri, çevrelerinde model alacak doğru bireylerin olmaması, farklı türlerde olan şiddet durumuna uğramaları erken yaşta bireyleri zorbalık olgusuna yönlendirdiği ortaya çıkmaktadır (8).

Shariff ve Hoff (2007) çalışmasında, akran zorbalığında hem zorbalığı uygulayan hem de zorbalığa maruz kalan öğrencilerin akademik olarak belirli bir başarıya ulaşamadıklarını ve kendilerini ifade ederken akademik başarılarının iyi olmadıklarını belirtmişlerdir (9). Akran zorbalığın akademik başarıya etkisi ne kadar önemli ise okul sınırları içinde akran zorbalığın yapıldığı yerlerinde önemi büyüktür. Tıpırdamaz ve Sipahi (2008) yaptıkları çalışmada akran zorbalığının %53 öğretmen yokken sınıfta, %52 okul bahçesi ya da spor sahası, %26 koridorlarda % 10 lavabolarda olduğunu belirtmiştir (10,11).

Yapılan başka bir çalışmada öğrencilere öğretmenlerin akran zorbalığı oluşan durumlarda nasıl tepki verdikleri sorulmuştur. Öğrenciler, öğretmenlerin sadece % 40'lık bölümünün durumdan haberdar olduklarını belirtmişlerdir (12). Bu öğretmenlerin de %60'lık bölümünün tepki verdiğini belirtmişler. Öğretmenlerin tepki türleri de en fazla sözlü uyarı, sonra durum değerlendirmesi ve daha sonrasında yetkiliye başvuru olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan diğer çalışmalara da bakıldığında öğrencilerin yapılan akran zorbalık olaylarını daha fazla sayıda olduğunu bildiği ortaya konulmuştur. Öğretmenler ve öğrencilerden alınan bilgilere göre öğrencilerin öğretmenlere yapılan zorbalıklar hakkında bilgi vermediğinden kaynaklandığını ortaya koymuştur (13).

Çalışma Grubu: Verilerin farklılık gösterebileceği düşüncesinden hareketle bu araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye’de Malatya ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı

Zorbalığa engel olmak ya da olması durumunda bir tepkide bulunmak için birçok araştırmacı program geliştirmişlerdir. Öğretmenlerin bu programlarda çok etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Sınıf kuralları ortaya koyarken davranış seçimlerinin düzenlenmesi, boş vakitlerde ya da ders aralarında öğrencileri gözlemlemek, örnek gösterilecek davranışları sergilemeleri ve sınıf iklimini hoş bir şekilde hazırlamaları önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalar akran zorbalığı konusunda önleme ve müdahale de bulunma açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır (14,15).

Zorbalık olgusu etrafında öğrenci velileri, öğrencilerin kendileri başta olmak üzere tüm yaşadığı toplumun yapması gerekenler vardır. Ülkemizde okul olgusunun içinde bulunan idareci ve öğretmenlerin katıldığı çalışmaların az olduğu söylenebilir. Okulda öğretmenlerin her konuda olduğu gibi akran zorbalığında da etkisinin olduğu düşünülmektedir. Okul sınırları içinde öğretmenlerin daha az olduğu yerlerde akran zorbalığı davranışlarının daha etkili olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin açıklamalarına göre akran zorbalığının daha çok okul bahçesinde, öğretmenlerin açıklamalarına göre ise bahçe ve koridorlarda daha fazla olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin koridor ve okul bahçesinde nöbet tutmasıyla bu sonuçlara ulaşıldığı düşünülmüştür (16-18).

Bu çalışmada; akran zorbalığı konusunda beden eğitimi öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin bakış açısıyla akran zorbalığı değerlendirilmek istenmiş ve beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin akran zorbalığını engellemedeki rolü anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca akran zorbalığının türleri, yapıma yeri, önleme ve müdahale için neler yapılabileceği konusunda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin görüşleri alınarak akran zorbalığı hakkında çözüm önerilerinde bulunularak ilgili literatüre katkı sağlanması ön görülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin akran zorbalığı hakkındaki görüşlerinin (önleme ya da müdahale etme konusunda) araştırıldığı nitel bir çalışmadır. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu desende asıl amaç katılım sağlayan bireyler tarafından anlatılan olguların ilişkili olarak yorumlanması ve yüklenen anlamlara ulaşmaktır (19,20). Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve yine nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi ve betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile yüz yüze görüşülmüş ve ayrıntılı bilgi almak için önceden hazırlanan açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşmelerin ses kaydı alınmıştır. Daha sonra içerik analizi ve betimsel yöntem aracılığıyla veriler analiz edilip, temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Ortaya konulan temalar yorumlanarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır (21,22).

merkez ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan 9 kadın 17 erkek toplam 26 Beden Eğitimi ve Spor ve Öğretmeni oluşturmuştur. Ayrıca nitel çalışmalarda örneklem seçiminde

amaçlı örnekleme yöntemlerinden ‘Benzeşik Örnekleme’ ve ‘Zincirleme Örnekleme’ yönteminden yararlanılmıştır. Benzeşik (homojen) örnekleme, küçük ama birbirine benzeyen belirgin bir alt grubu hedef alan örneklemedir (23). Diğer adı kartopu olan zincirleme yöntemi ise bilgilerin artarak gittiği fakat aynı bilgilere ulaşıncaya görüşmelerin sonlanmaya başladığı ve konuyla ilişkili bilgilere ve kişilere ulaşmak için etkili bir yöntemdir (23,24).

Tablo 1: Katılımcı olarak dâhil edilen öğretmenlerin özellikleri

Özellikler	F	%
Cinsiyet		
Kadın	9	34,6
Erkek	17	65,3
Yaş		
20-25 arası	1	3,8
26- 30 arası	4	15,3
31- 35 arası	5	19,2
36- 45 arası	13	50,0
46 ve daha üzeri	3	11,5
Medeni Durum		
Evli	21	80,7
Bekâr	2	7,6
Dul	3	11,5
Hizmet Yılı		
1-5 arası	1	3,8
6- 10 arası	2	7,6
11- 15 arası	6	23,0
16- 20 arası	12	46,1
21 ve üzeri	5	19,2
Eğitim Durumu		
Lisans	21	80,7
Yüksek lisans	4	15,3
Doktora	1	3,8
Görev Yapılan Kurum Kademesi		
Ortaokul	22	84,6
Lise	4	15,3
Mezun Olunan Program		
Beden eğitimi ve spor yüksekokulu	18	69,2
Spor bilimleri fakültesi	2	7,6
Eğitim fakültesi	6	23,0

Tablo 1’e göre katılımcı olarak dâhil edilen öğretmenlerin %65,3 (17 kişi) erkek, % 34,6 (9 kişi) kadınlardan oluşmuştur. Yaş aralığı olarak % 50,0 nin (13 kişi) 36- 45 yaş arasında olduğu, hizmet yıllarının ise % 46,1’inin (12 kişi) 16- 20 yıl arasında olduğu saptanmıştır. Ayrıca genel olarak görev yapılan kurum kademesi % 84,6 (22 kişi) ortaokul kademesinde olduğu, mezun olunan program olarak % 69,2 (18 kişi) beden eğitimi ve spor yüksekokulu olduğu belirtilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması: Bu çalışmada; araştırmacılar tarafından uzman görüşleri alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği en yaygın veri toplama tekniği olarak bilinmektedir (25). Bu görüşme formunun birinci kısmında demografik bilgiler yer almaktadır. Demografik bilgilerde cinsiyet, yaş, medeni durum, hizmet yılı, eğitim durumu, görev yapılan kurum kademesi ve mezun olunan program bilgilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümünde ise akran zorbalığı hakkında öğretmen verilerine ulaşacağımız 8 açık uçlu soru bulunmaktadır. Hazırlanan sorular alanında uzman 3 kişiye gönderilmiş ve gerekli yerler düzeltildikten sonra son halini almıştır. Görüşme formu şu anda görev yapmakta olan ve

gönüllü katılım bilinciyle çalışmaya destek veren 26 beden eğitimi ve spor öğretmenine uygulanmıştır. Her öğretmenle görüşme yaklaşık olarak 20-30 dakika sürmüştür.

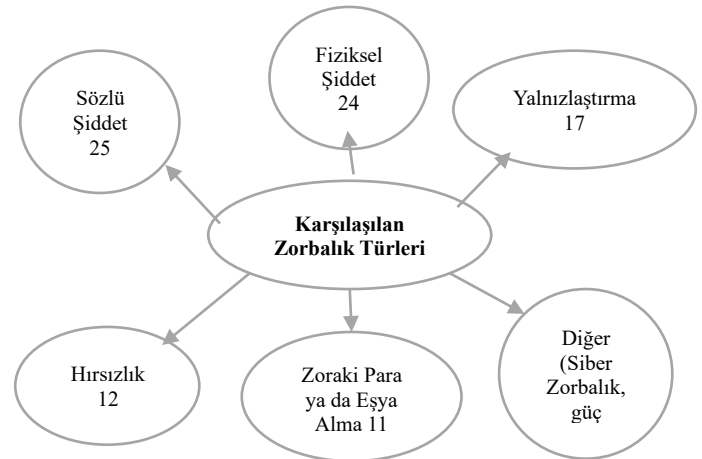
Örnek sorular;

- Meslek hayatınız boyunca karşılaştığınız akran zorbalığı türleri nelerdir?
- Size göre akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenler neler olabilir?
- Akran zorbalığına uğrayan (mağdur) ve zorbalığı yapan birey hakkında herhangi bir yaptırımınız var mı?

Verilerin Analizi: Bu çalışmada görüşme formu uygulandıktan sonra ses kayıtları Word’e aktararak toplanan cevapların içerik analizi ve betimsel analizi yapılmıştır. İçerik analizinde; birbirine çok yakın ve benzer olan kavramlarla tema oluşturup yorumlanması yapılırken, betimsel analizde ise toplanan cevapların genel ifade şekline dönüşmesi ve yorumlanması sağlanmıştır. Bu şekilde veriler eşliğinde sistematik bağlantılar ortaya çıkarılmıştır (26). Temalar oluşturulurken birbiriyle bağlantılı verilerden kodlar, kodların bir araya gelmesiyle kategoriler ve kategorilerin sonucunda ise temalar ortaya konulmuştur. Öğretmenlere sırasıyla ‘BEÖ 1, BEÖ 2, BEÖ 3...’ olarak kod isimleri verilmiştir. Kod isimlerin verilmesiyle katılımcıların kişisel bilgilerini korunmasına önem verilmiştir. Ayrıca çalışmada, öğretmen görüşlerinden doğrular alınlar yapılmıştır. Bu şekilde de amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak çalışmanın anlaşılması sağlanmıştır (22).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; çalışma grubunu oluşturan Malatya ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı merkez ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin okul yaşamlarındaki tecrübelerinden ve karşılaştıkları olaylardan yola çıkılarak duygu ve düşünceleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin analizlerinden hareketle; karşılaşılan zorbalık türleri, akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenler, akran zorbalığı karşısında sergilenmesi gereken davranışlar, beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerin etkisi, akran zorbalığını önlemeye yönelik öğretmen fikirleri toplam beş tema ve bu temalara ait toplamda yirmi dokuz alt tema altında toplanmıştır.

Şekil 1: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin meslek hayatı boyunca karşılaştığı zorbalık türleri tema ve alt temalar

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden mesleki hayatları boyunca karşılaştığı zorbalık türleri hakkında bilgiler istenmiştir (Şekil 1). Elde edilen veriler doğrultusunda karşılaşılan zorbalık türlerinin; Sözlü şiddet: 25 kişi (küfür, tehdit, lakap takma, aşağılayıcı ifadeler), fiziksel şiddet: 24 kişi (tekme atma, tokat atma, saç çekme, omuz atma), yalnızlaştırma: 17 kişi (oyunlara almama, gruplaşma, dışlanma), hırsızlık: 12 kişi (eşyalarını çalma, haber vermeden eşyalarını kullanma), zoraki eşya ya da para alma: 11 kişi (eşyaları zor kullanarak alma, zor kullanarak bir şeyler aldırma), diğer: 8 kişi (siber zorbalık, güç gösterisi vb.) olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu konuyla alakalı öğretmenlerden doğrudan alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“Sözlü şiddet”;

- “Daha 5. Sınıf çocukları olmasına rağmen ufakık bir şey olsun ağızlarından çıkan küfürler inanılmaz. Bazen öyle ağızlarını bozuyorlar ki birbirlerine karşı ne tepki vereceğimi şaşıyorum.” (BEÖ3)
- “Yaş itibarıyla büyük çocuklarla derslerde olmama rağmen genelde söz geçirmek isteyen çocukların “dört göz, dombili, sırık..” ifadeleri ağızlarından düşmez. Gözlük takmak, aşırı kilolu olmak bir sağlık problemidir aslında. (BEÖ6)

“Fiziksel şiddet”;

- “Genelde serseri gibi görünmeye çalışan özentili çocukların yumruk, dirsek gibi müdahaleleri çok oluyor. Teneffüslerde okulun duvar diplerinde kümelenmeler önlenmezse daha fazla görüyorum bu olayları.” (BEÖ18)
- “...Özellikle derste müsabaka anlarında yenilgiyi kaldıramayanların üstüne yürüdüklerini hatta tükürdüğünü görüyorum. Öğrenci hareketi yaptıktan sonra sağa sola bakıp benim görmediğimi düşünürse daha da ileri gidebilir. Hemen çağırıyorum yanıma.” (BEÖ11)

“Yalnızlaştırma”;

- “Etkinlik sırasında mesela maç yapılacak, takım seçmelerini öğrenciye bıraktığımızda hemen öne çıkan liderler oyuncuları seçiyorlar sevmediklerini ya da istemediklerini takıma almıyorlar.” (BEÖ1)
- “Birkaç kere şu olay gözüme çarptı. Aynı grupta olup araları iyi olsun öğrenciler bazen, derslerde birbirleriyle zıtlıyorlar okul çıkışlarında her zaman dört, beş kişi beraber giderlerken zıtlaşanlardan birinin ayrı gittiğini görüyorum.” (BEÖ22)

“Hırsızlık”;

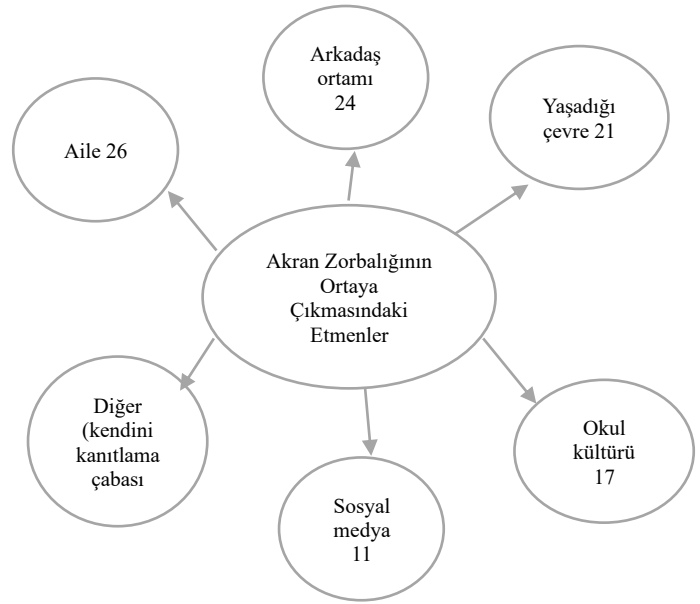
- “Genelde beden eğitimi derslerinde sınıfa her ders birer öğrenci gönderiyorum. Dönemde ortalama iki ya da üç kez oluyor. Çantalarından bir şeyler kayboluyor genelde pahalı kalemler, cüzdanı olup ta parayla gelenlerin paraları gibi.” (BEÖ15)
- “Hatta bir örnek vereyim, kış aylarında derslerde çocuklar mont ya da hırka ile geliyorlar. Çok terleyince çocuklar hırkalarını çıkarıp saha kenarına koyuyorlar. Geçen dönem velinin biri okula gelip çocuğunun çantasında hırka bulduğunu ve çocuğuna ait olmadığını söylemiş araştırıldığında sessiz olan sınıf arkadaşının olduğunu öğrenmiştik.” (BEÖ12)

“Zoraki eşya ya da para alma”;

- “Çalıştığım okullarda ve şuan ki okulumda bizler (beden eğitimi ve spor öğretmenleri) genelde bahçe nöbetçisi oluyoruz. Teneffüslerde küçük öğrencilerin büyük öğrencilerden kaçarak oynadıkları bir oyunları var Taso denilen. Böyle yuvarlak küçük şeyler tasoları birbirine vurarak oynuyorlar. Üstündeki resimlere göre değerli oluyormuş (gülerek) ve büyük sınıflar küçüklerin ellerinden zorla almaya çalıştıklarını görüyorum.” (BEÖ21)

“Diğer”;

- “Öğrencimin biri ilk derse gelmiş olmasına rağmen ikinci derse gelmedi, arkadaşlarına sorduğumda, çocukların kendi aralarında whatsapp grubu varmış oraya atılan sınıf arkadaşının resmiyle oynayarak eşek resmi koymuş disipline sevk edilmiş.” (BEÖ9)
- “Kıvılcım olan bir şeyden bahsedeyim size omuz atmak. Çocukların derste ya da teneffüste eğer bir sıkıntılar varsa ve omuz atıyorlarsa sıkıntı. Müdahale edilmezse genelde sonu iyi olmaz. Çevredekilerde izliyorsa hele, rezil olmamak üstünlük sağlamak için omuz attıktan sonra horozlar gibi göğüs göğüse geliyorlar, birbirlerini itiyorlar.” (BEÖ16)

Şekil 2: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenlere yönelik tema ve alt temalar

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenler hakkındaki görüşleri sorulmuştur (Şekil 2). Elde edilen veriler doğrultusunda akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki etmenlerin; Aile: 26 kişi (anne, baba, abi, abla, beraber yaşadığı yakın akrabalar), arkadaş ortamı: 24 kişi (sınıf arkadaşları, diğer sınıflardan okul arkadaşları, okul dışı arkadaşları), yaşadığı çevre: 21 kişi (mahalle ortamı, sosyo-ekonomik şartlar), okul kültürü: 17 kişi (okul idaresi, okuldaki öğretmenler, okulun akademik düzeyi), sosyal medya: 11 kişi (televizyon, bilgisayar, cep telefonu, kullanılan uygulamalar), diğer: 5 kişi (kendini kanıtlama çabası, dinlenen müzik türü, günlük yaşamda yaşanan olumsuzluklar) olarak öne çıktığı gözlemlenmiştir.

Bu konuyla alakalı öğretmenlerden doğrudan alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“Aile”:

- “Abi her şey aileyle geliyor ya. Zorbalık yapan çocukların velilerini çok büyük bir olay olmadığı sürece okulda gördüğümüz yoktur. Büyük sorunlarda gelince de kör ölür badem gözlü olur ya aynısı. Çocuğa toz kondurmadığı gibi biraz kuyruğuna bas, çocuk okulda hangi tavırdaysa aynısını veliden de görebilirsin rahatlıkla” (BEÖ19)
- “Normalde derste olması gereken çocuklardan biri öğleden sonra okula gelmemiş ama okul duvarının arkasında beklediğini gördüm hatta arkadaşlarıyla konuştu filan. Aradan biraz zaman geçti okul bahçesinde tornavida ile arkadaşını kovaladığını gördüm, yakaladım, idare ye götürdüm ailesi çağrıldı. Babasıyla biraz konuşulduktan sonra sesini yükseltip posta koyarak ne olmuş hocam yani ben tamirciyim çocuk babasına özenmiş tornavidamı almışsa dedi. Biz arkadaşını belki öldürmeden bahsediyoruz adam da oğlu taklit ediyor diye seviniyor. Adam ne ki oğlu ne olsun hocam sence çocuk düzgün olur mu Allah aşkına ya.” (BEÖ4)

“Arkadaş ortamı”:

- “Hocam hani bir laf var ya bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim. Vallahi durum aynen öyle. Akran zorbalığı adına ne istersen bazı gruplarda çocukların hepsinde her şey var. Sanki çekiyorlar birbirlerini. Olayların çoğunda bir kısmı var zaten. Bence her okulda öyledir okulda bir olay olsa öğretmenlere git sor çoğu öğretmen aynı isimleri verirler.” (BEÖ25)
- “Yanlış hatırlamıyorsam sene 2008’di galiba. Lisedeyim. Mersinli bir çocuk vardı yeni gelmişti okula. İki sınıf beden eğitimi dersinde maç yaparken çocuğa diğer sınıftan birisi yumruk atmış çocuklar birbirine girdi. Okul savaş alanına döndü. Bil bakalım hocam derste olmalarına rağmen kavgaya kimler geldi. Her taşın altından çıkan ekip arkadaşları. (BEÖ14)

“Yaşadığı çevre”:

- “Daha ortaokul 5. Sınıf çocuğu, derste serbest bıraktım erkekler futbola kızlar ise voleybola geçtiler. Bazıları da bahçede banklarda oturuyorlardı. Aslında öyle bir çocuk olduğunu düşünmediğim Doğukan adlı öğrencim elinde tespihle arkadaşlarının kafasına vurduğunu gördüm. Çok uzatmayayım çocukla biraz konuşunca ama Fatih abimin (komşusu) okulunda tespih serbestmiş dedi.” (BEÖ24)
- “Kendi mahallesindekileri gençleri sigara içtiğini kavga ettiğini madde kullandığını gördükleri için normal zannediyorlar aynısını okulda sergilemeye çalışıyorlar kaç çocuk yakaladık parayla sigara satan.” (BEÖ14)

“Okul kültürü”:

- “Bazı öğretmenler çok şanslı vallahi hocam. Öyle güzel okullarda görev yapıyorlar ki okulda en ufak bir olay yok. Benim okul şuan orta halli ama arkadaşlarımızdan bazıları öyle şeyler anlatıyor aklımız gidiyor. Müdür, yardımcıları, hocalar, hizmetliler, kantin çalışanları hepsi çok önemli. Öğrencinin gözünün önünde öğretmen öğretmenle iyi geçinmezse, öğrenci öğrenciyle iyi geçinir mi sence.” (BEÖ26)

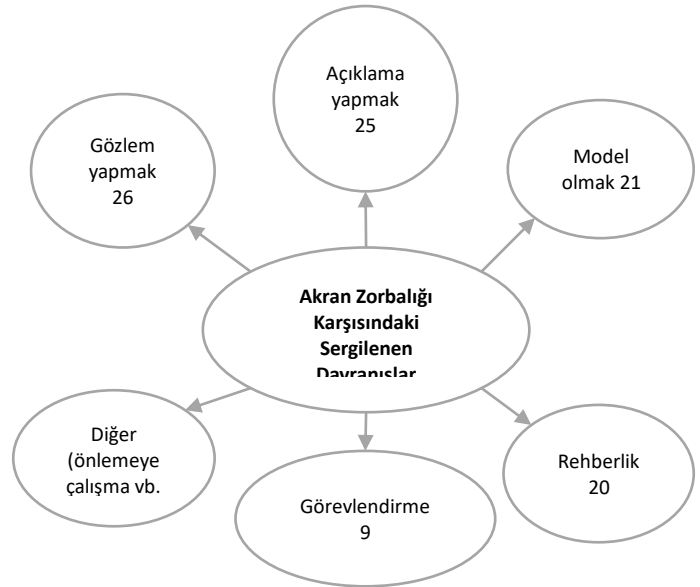
- “Bize üniversitede derslerde söylerlerdi biz inanmazdık çocuklar sizi model alır diye. Şu ana kadar iki müdür yardımcısıyla çalıştım. Bir tanesi giyim kuşamı, duruşu, konuşması on numarayken (çok iyi anlamda) , diğeri ise ağız bozuk, giyimi filan böyle bir değişik nerde ne konuşmasını bilmeyen biriydi. Aynı çevreden gelen öğrenciler olmalarına rağmen aralarında akıl almaz bir fark vardı. İkinci müdür yardımcısı zamanı olay üstüne olay.” (BEÖ8)

“Sosyal medya”:

- “Hele şu instagram, facebook nasıl bir olaydır arkadaş. İyi yanları vardır ama bence yaş sınırı olmalı herkes kullanmamalı. Hele küçük çocuklar hatta tam olarak hatırlamadım ama birbirlerinin fotoğraflarını farklı şekillerde paylaşmıştı ve aileleri mahkemelik olmuştu.” (BEÖ20)
- “Şimdiki çocuklar farklı hocam gerçekten korkutuyor beni. Ama onlarda korku filan kalmamış. Zümre hocamla yemek yerken sohbet ediyoruz. Hocanın sınıfından bir erkek çocuğu soyunma odasında üstlerini değiştirirken başka çocuğun telefon ile resmini çekmiş resimde de öyle absürt bir şey yok ha. Çocuğun burası sadece. (elle bel ile kafa arasını gösteriyor) Tehdit ederek yaklaşık bir ay boyunca para ve yemek olarak ne dediyse yaptırmış çocuğa. Gel de ne yapasın şimdi.” (BEÖ2)

“Diğer”:

- “Bu ara moda olmuş tüm okulun yaramazlıkta önde gelen çocuklarının elinde telefon hatta ses topu var. Dinledikleri müzikler aynı.” (BEÖ13)

Şekil 3: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığı karşısındaki sergilenmesi gereken davranışlar ile ilgili tema ve alt temalar

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden akran zorbalığı karşısındaki sergilenmesi gereken davranışlar hakkındaki görüşleri istenmiştir (Şekil 3). Elde edilen veriler doğrultusunda akran zorbalığı karşısında sergilenmesi gereken davranışların; Gözlem yapmak: 26 kişi (izlemek, takip etmek, derste kontrol etme). Açıklama yapmak: 25 kişi (kendisiyle konuşma, anlatma, örnekler verme), model olmak:

21 kişi (örnek davranış sergileme, kendinden bahsetme, uygun ders ortamı oluşturma), rehberlik: 20 kişi (okul rehberlik servisi, sınıf rehber öğretmeni, okul idaresi, diğer öğretmenler ile işbirliği, aile ile iletişime geçme), görevlendirme: 9 kişi (ortak etkinlikler tiyatro ve gezi gibi, okul takımlarının etkisi, sınıf başkanı ya da günlük görevler), diğer: 6 kişi (önlemeye çalışma, okul iklimini değiştirmede öncü olma) olarak öne çıktığı belirlenmiştir. Bu konuyla alakalı öğretmenlerden doğrudan alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“Gözlem yapmak”:

- “Bence öğretmenin en önemli özelliklerinden biri öğrenciyi ve aralarında geçen diyalogları ve davranışları takip etmek ve değerlendirmek. Bazen öyle şeyler oluyor ki bu çocuk bununla niye bu kadar uğraşıyor diyorsun altından o kadar farklı şeyler çıkıyor ki değişik oluyorum.” (BEÖ5)

“Açıklama yapmak”:

- “Işık tutmak lazım geleceğimiz olan gençlere. Hatalar tabi ki yapabilirler, o hataları fark ettirmeliyiz. Konuşarak uyarıyorum en azından çocukları az da olsa frenlediğimi düşünüyorum.” (BEÖ8)

“Model olmak”:

- “Nasıl bir öğretmen giyimiyle kuşamıyla konuşmasıyla öğrencilere örnek oluyorsa hal ve hareketleriyle de iyi bir örnek olmalıdır. Kendi şahsım adına söylüyorum bence her öğrencinin özellikle ana sınıfı ve sınıf öğretmenlerinden kalan huyları bulunmaktadır.” (BEÖ23)

“Rehberlik”:

- “Bazen öğrencilerimizin gerek aile gerek arkadaş ortamından dolayı kafası karışmış oluyor. Burada devreye biz giriyoruz kötü olan davranışların sonuçlarının neler olabileceğini, eğer bu davranışlarından vazgeçip düzgün davranırsa hedeften haberdar ederek neler olabileceğini göstermeliyiz.” (BEÖ7)
- “Spor liselerine yönlendirmiş olduğum çok öğrenci var.” (BEÖ32)

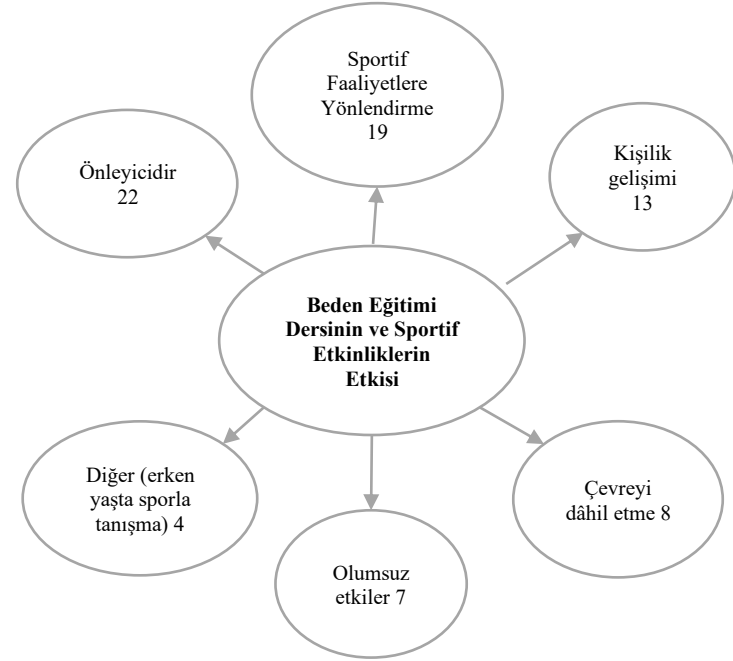
“Görevlendirme”:

- “Erhan diye bir öğrencim vardı ama maşallah yani atom karınca gibiydi. Dersleri çok kötüydü ama beden eğitimiyle arası çok iyiydi. Okulda birkaç sıkıntılı olaydan sonra Erhan ile görüştim dedim ki; eğer bu hareketleri yapmazsan okul takımına alacağım seni ve kaptanlık yapacaksın. Fakat en ufak bir hareketinde ya da gelen şikâyet olursa takımdan atılırsın dedim ve böyle bir değişim görmedim hayatımda. Sanki başka bir çocuk gelmişti. Antrenmanlarda ve maçlarda agresif olsa da okul içinde yüz seksen derece dönmüştü beni de çok mutlu etmişti.” (BEÖ17)

“Diğer”:

- Liderlik öğretmenliğin doğasında var. Bazı branşlar vardır ki öğrenciler için özeldir. Bunlardan birinin beden eğitimi olduğunu düşünüyorum. Hemen bir örnek ile açıklayayım görevlendirme köy okulunda çalışırken

müdür bana okulun biraz sıkıntılı olduğunu ve kavga gürültünün çok olduğunu söyledi bende okula gider gitmez hemen bir uygulama yaptım. Tüm öğrenciler bir ay boyunca kameralardan izlenecek ve her güzel davranışa bir puan verilecek her kötü davranış için bir puan silinecek şeklinde olduğunu anlattım. Ayrıca her hafta ve her ay okul birincisi seçilerek ödüllendirdik. Bir de ödüle futbol ve voleybol topu koyunca muhteşem olmuştu. Müdürün söylediğine göre görev yaptığı sürecin en sessiz dönemi geçmişti. (BEÖ6)

Şekil 4: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığı karşısındaki beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerin etkisi ile ilgili tema ve alt temalar

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine akran zorbalığı karşısında beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerin etkisi hakkındaki görüşleri sorulmuştur (Şekil 4). Elde edilen veriler doğrultusunda beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerin etkisi; Önleyicidir: (samimiyet kazanma, kurallara uyma, gruba uyum), sportif faaliyetlere yönlendirme: (sorumluluk, liderlik, farklı alanlara yönelme), kişilik gelişimi: (özgüven, empati kurma, yerinde ve doğru karar, sorumluluk), çevreyi dahil etme: (sosyal olarak tepki, eşitlik sağlanması, aile, okul iklimi), olumsuz etkiler: (kazanma isteği, sonuçta çocuk olması, gelişimsel özellikleri), diğer: (erken yaşta sporla tanışma, ders sevgisinin olumlu etkileri) olarak öne çıkmıştır. Bu konuyla alakalı öğretmenlerden doğrudan alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

Önleyicidir:

- “Beden eğitimi dersi öğrenciye her yönden katkı sağlayan bir derstir. Hele öğrencilerin arasında zorbalık olduğunu düşündüklerini etkinlik yaptırırken aynı gruba ve birlikte hareketlerini sağlarsan, zorbalığın ortadan yavaş yavaş kalktığını göreceksin.” (BEÖ23)

Sportif faaliyetlere yönlendirme:

- “Geçen yıl okulda fırtınalar koparan bir öğrencimiz vardı. Kız öğrenci olmasına rağmen erkeklerin bile korktuğu bir öğrenciydi. Velisi ile görüşmelerden sonra kızı yakın bir arkadaşımın tekvando kursuna yolladık. Kendine güveni geldi galiba davranışlarında ki değişim duyulandırmıştı. Şimdi mezun oldu ama hala gelir yanımıza kursa devam ettiğini biliyorum. (BEÖ18)

Kişilik gelişimi:

- “Çocukların hangi davranışların ahlaklı ya da ahlaksız olduğunu fark etmeleri önemlidir. Gelecekteki hayatlarını şekillendirir nasıl bir insan olacağını gösterir.” (BEÖ7)

Çevreyi dahil etme:

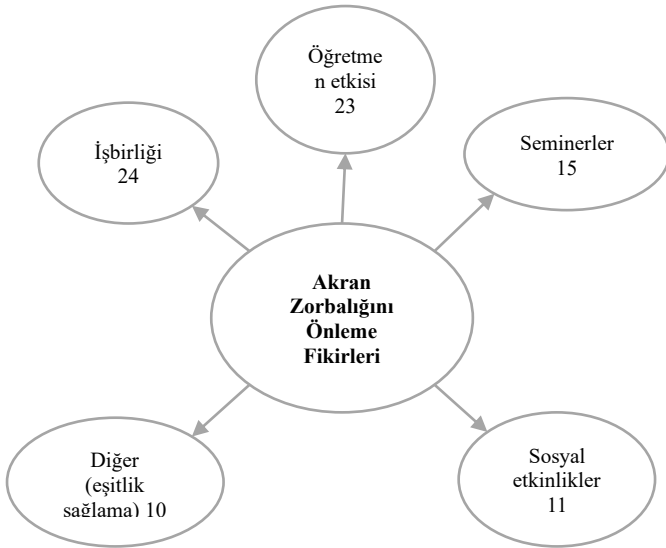
- “Herkes bu olayın içinde aslında aile, mahalle, apartman, akraba, arkadaş gibi.” (BEÖ21)

Olumsuz etkiler:

- “Biraz geniş açıdan düşünürsek hepsi aslında birer çocuk. Zekâ olarak bazen yaptıkları hareketlerin bilincinde olmayabilirler. Bence yani yaptıkları hareketlerin sonuçlarını hesaplayamayabilirler.” (BEÖ8)

“Diğer”:

- “Küçük yaşta aslında bunlar spor ortamıyla tanışsalar. Terbiye olurlardı, enerjileri boşalırdı ve paylaşmayı öğrenirlerdi belki o zaman hırçınlıkları kaybolurdu.” (BEÖ23)

Şekil 5: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin akran zorbalığını önlenmeye yönelik fikirlerini gösteren tema ve alt temalar

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine akran zorbalığını önleme konusunda fikirleri sorulmuştur (Şekil 5). Elde edilen veriler doğrultusunda öğretmenlerin akran zorbalığını önleme konusunda fikirlerinin; İşbirliği (okul-aile bağlantısı, diğer öğretmenler, çevreyi tanıma), öğretmen etkisi (öğretmenlerin bakış açısı, öğretmenlerin tutumu, ders işleme yöntemleri), seminerler (öğretmenlere, ailelere kişisel ve mesleki gelişim seminerleri, söyleşiler, ders içeriklerine konuyu ekleme, yıllık plan ve müfredatta daha fazla yer bulması), sosyal etkinlikler (okul takımları, bahar kupaları, söyleşiler, belli zaman

aralıklarında etkinlikler, ödüllendirme), diğer (yaşadığı çevrede düzenlemeler, eşitlik sağlama, sevdiği sporla uğraşma imkânı) olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu konuyla alakalı öğretmenlerden doğrudan alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“İşbirliği”:

- “Herkes olayın içinde bence hocam. Çözüm bulunacaksa herkes elini taşın altına sokmalı. Ben derste bir olayla karşılaşıyorum okul idaresi, rehberlik servisi ya da anne baba eğer müdahale etmeyecekse tek kötü olan kişi beden eğitimi öğretmeni oluyor.” (BEÖ3)

“Öğretmen etkisi”:

- “Altıncı his mi desem, öğretmenlik güdüsü mü desem bizde olayları fark etmek ya da önlemede etkili olduğumuzu düşünüyorum.” (BEÖ19)

“Seminler”:

- “Zaman hızlı geçiyor hocam, öğretmen olduğumuz için her şeye ayak uydurmamız. Kendimizi geliştirmeliyiz. Bunlar için ek hizmetler almalıyız. Her dönemin sorunları farklı bizim zamanımızda sadece kavga varken, şimdi telefonlar ve sosyal medya var. Bakalım birkaç yıl sonra neler olacak?” (BEÖ18)

“Sosyal etkinlikler”:

- “Yönlendirmeyi iyi bilmek gerekir. Özellikle bahar kupası olayı biraz zaman olarak geriye çekerek yapıyorum güzel oluyor. Havalar ısınınca doğal olarak okulun canlılık düzeyi de değişiyor. Hem çocukların okula bağlılığının devamı için hem de öğrencilerin tavırlarında olumlu yönde değişim için çok önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.” (BEÖ5)

“Diğer”:

- “Beden eğitimi derslerinde bazı öğrencilerin arasında sıkıntılar olduğunu anlıyorum. Kendi isteklerinin yapılmasını bile arkadaşlarına baskı unsuru olarak kullanıyorlar. Derslerde herkese istedikleri branşla ilgili oynamalarına ve müdahale etmemelerini sağlıyorum.” (BEÖ2)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma dâhilinde, Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden meslek hayatları boyunca karşılaştıkları zorbalık türleri hakkında bilgiler istenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde bunların; “Sözlü şiddet, fiziksel şiddet, yalnızlaştırma, hırsızlık, zoraki eşya ya da para alma, siber zorbalık, güç gösterisi vb.” olduğu tespit edilmiştir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmada, öğrenciler arasında en yaygın görülen zorbalık türlerinin sözel ve fiziksel zorbalık olduğu belirtilmiştir (27). Pişkin (2010)’da yapmış olduğu çalışmada, örnekleminden almış olduğu verilere göre en fazla zorbalık türünün fiziksel zorbalık olduğunu, bunu sözel zorbalığın takip ettiğini ortaya koymuştur. Gibson (2003), öğretmenlere yönelik yapmış olduğu çalışmada genel olarak sözlü zorbalıklarda, tehdit ya da lakap takma ortaya çıkarken. Danacı ve Çetin (2016) okul öncesiyle ilgili yaptıkları çalışmada ise çocukların en fazla fiziksel zorbalıkla iç içe olduklarını belirtmiş sözlü olarak kabul edilen alay etme

şeklindeki zorbalık türünün ise çok görüldüğünü vurgulamışlardır.

Erkeklerin daha çok fiziksel olarak zorbalık ile öne çıkarken kızlarda daha çok sözel, gruptan dışlama, başkasının eşyalarına zarar verme ya da sözel zorbalıklar daha çok görüldüğü ortaya çıkmıştır (28,31). Ayrıca bir başka çalışmada zorbalığa maruz kalan öğrenci sayısının az olmadığı oransal olarak bakıldığında yüzde otuz beşlere ya da kırklara yakın olduğu belirtilmiştir (18). Kızların biraz daha dolaylı yani sosyal çevrelerini kullanarak zorbalık yaptıkları, erkeklerin ise direk zorbalık içinde oldukları görülmüştür (32). Erkeklerin genelde bir başlarına zorbalık içeren hareketlerde bulunurken buna karşılık kızların kendi içlerinde bulunduğu grupla hareket ettikleri vurgulanmıştır (33).

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine akran zorbalığının ortaya çıkmasındaki temel etmenlerin neler olabileceği sorulduğunda; “Aile, arkadaş ortamı, yaşadığı çevre, okul kültürü, sosyal medya, kendini kanıtlama çabası, dinlenen müzik türü, günlük yaşamda yaşanan olumsuzluklar” olduğunu ifade etmişlerdir. Bu temalara ilişkin olarak; Espelage, Bosworth ve Simon (2000) yapmış oldukları çalışmada anne ve baba tutumlarının zorbalık olayına dahil edilmesinde etkenlerden biri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Anne ve babaların çocuklarına karşı olan tavırları zorbalık olayında yerini belirlemede de etkili olacaktır. Anne babaların çocuklarına olan bağlanma duygusunu aşırı yaşattığında zorbalık döngüsünde çocuğun kurban olma konusunda etkili olduğu ortaya konulmuştur. Çocuklar anne ve babaları örnek alırlar, anne ve baba arasındaki anlaşmazlıklara şahit olanlar bu tarz davranışları kendi yaşamlarında da sergilerler. Bundan dolayıdır ki davranışlarında ve sosyal çevresiyle ilişkisinde problemler ortaya çıkarmaktadır (35). Ailenin tutum ve davranışları zorbalık için önemli bir faktör olup akran zorbalığında çocuğun zorba ya da kurban olarak ortaya çıkmasında etkilidir (36). Yapılan diğer bir çalışmada ise ailenin gelir durumunun da akran zorbalığında etkili olduğu sonucuna varılmıştır (37).

Okul öğrencilerin vakitlerinin geçirildiği önemli yerlerden biridir. Okul, öğrencileri çeşitli faktörler ile etkiler. Bu çeşitli faktörler okul iklimini oluşturmaktadır. Genel olarak okul iklimi okuldaki sosyal etkileşimde ve öğrencilerin karar verme aşamalarında etkilidir. Akran zorbalığı ile okula karşı tutum arasında ters orantı bulunmaktadır. Okul tutumlarındaki azalma öğrencilerin akran zorbalığı olgusunda yer bulduğunu göstermektedir (38). Yine bu çalışma doğrultusunda, beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığı karşısında sergilenmesi gereken davranışlar hakkında görüşleri sorulduğunda; “Gözlem yapmak, açıklama yapmak, model olmak, rehberlik, görevlendirmelerde bulunmak, önlemeye çalışma, okul iklimini değiştirmede öncü olmak” gibi fikirlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu temalara ilişkin olarak; akran zorbalığının günümüzde üstünde durulması gereken bir konu olduğu bilinmektedir. Son yıllarda üstünde durulan ve olması gereken olay, çözüm sürecine tek yönlü değil çok yönlü bakmaktır. Sadece probleme dâhil olan öğrenciden ziyade olay örgüsünde olan tüm etmenler olaya dâhil edilmelidir. Bireyin ailesi, okul yönetimi, okul da derse giren öğretmenler, okulda yetkilendirilmiş görevlilerde çözüm sürecinde olaya dahil olmalıdır (8, 39). Bu çalışmayla benzer

olarak ise Kochenderfer-Ladd ve Pelletier, (2008) ailenin akran zorbalık sürecinde olması gerektiğini savunmuştur.

Yapılan bir çalışmada akran zorbalığı olaylarında çok az öğretmenin müdahale ettiği, öğrencilerden gelen verilere göre öğretmenlerin yaklaşık olarak üçte birlik kısmının duruma dahil olduğunu belirtmişlerdir. Bu da öğretmenlerin dolaylı akran zorbalığını arka plana attığını gösterebilir (41). Fakat bir diğer çalışmada, akran zorbalığına karşı sergilenen davranışlarda öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Bu da bayan ve erkek öğretmenlerin akran zorbalığı karşısında tutumlarında farklılık olmadığını göstermiştir (42).

Öğretmenlerin zorbalık karşısında sergiledikleri yöntemlerden biri zorbalık olayları içindeki bireyler ile iletişim kurmalarıdır. İletişimi sağlayabilmeleri için, hem zorba hem zorbalığa maruz kalan öğrencilerle konuşmalara dikkat edilmelidir. Konuşma esnasında, sözlü ifadeler ile uyarılarda bulunma, aile ile görüşme, okul idarecileri ya da okul rehberlik servisinden destek isteme, gerektiğinde akran zorbalığında bulunan bireye cezalandırıcı yöntemler sergilemek ayrıca fiziksel olarak yakınlık sağlama da öğretmenlerin zorbalık karşısında kullandıkları yöntemlerden bir kaçısı olarak tespit edilmiştir (43).

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden akran zorbalığı karşısında beden eğitimi dersinin ve sportif faaliyetlerin etkisi hakkındaki görüşleri yine bu çalışma kapsamında alınmıştır. Bunların; “Önleyici rolü, sportif faaliyetlere yönlendirme imkânı, kişilik gelişimi, çevreyi dâhil etme, kazanma isteği, sonuçta çocuk olması, gelişimsel özellikleri, erken yaşta sporla tanışma fırsatı sunması, ders sevgisi” olduğu tespit edilmiştir. Bu temalara ilişkin olarak; Juvonen ve ark., (2000)’nın yapmış olduğu araştırmaya göre; akademik olarak okul başarısı yüksek olan öğrencilerin akran zorbalığına karşı karşıya daha az kaldıkları tespit edilmiştir. Akran zorbalığında bulunan öğrencilerin akademik başarılarının düşük olmasıyla beraber, okul içinde yapılan faaliyetlerden uzaklaşma ve okula karşı olan tutumların daha az olduğu tespit edilmiştir (11). Ayrıca akran zorbalığında bulunan öğrencilerin okul ortamında bulunmama isteklerinden dolayı bu öğrencilerin derslerinde olan başarılarının düşük olduğu tespit edilmiştir (45). Akran zorbalığında bulunan öğrenciler genelde okul kurallarıyla ters düşme eğilimindedirler. Bundan dolayıdır ki okul saatlerinde okul içinde bulunmaktan kaçınırlar. İlgi ve odaklanmaları dağılan zorba öğrencileri ders başarıları da yüksek olmadığı ortaya konulmuştur (46).

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine akran zorbalığını önleme konusunda fikirleri sorulmuştur. Öğretmenlerin; öğretmenlerin bakış açısı, öğretmenlerin tutumu, ders işleme yöntemleri, seminerler, sosyal etkinlikler, ödüllendirmeler, yaşadığı çevrede düzenlemeler, eşitlik sağlama “ gibi faktörleri ön plana çıkardıkları gözlemlenmiştir. Bu temalara ilişkin olarak; akran zorbalığının engellenmesinin çocukların gelişimi açısından önemli bir adım olduğu apaçık ortadadır. Akran zorbalığının önlenmesi için çevrede olan tüm etmenlerin olaya dâhil olması beklenmektedir. Okul hayatında etkileşimde bulunan her birey, öğrencilerin sosyal çevresini oluşturur. Akran zorbalığını yapan birey başta olma üzere bireyin ailesi, öğretmenleri, müdürden hizmetliye kadar okulda görev alan tüm personelin olaya dahil olmasının etkili olacağı bir çok çalışmada ortaya konulmuştur (8, 40, 47, 48).

Akran zorbalığının, bireyin yaş ya da sınıf düzeyi ile bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan bir çalışmada akran zorbalığının zirve dönemi çocukluk çağlarının bitimi olan ergenlik dönemi olduğu belirtilmiş ve ergenlik döneminden sonra akran zorbalığının azaldığı ortaya konulmuştur (49). Bu nedenle yaş ilerledikçe akran zorbalığı için düzenlenen programların etkisinin az olacağı düşünülmektedir. Programların daha küçük yaşlarda sunulması etkili olacaktır. Çünkü akran zorbalığı, her ne kadar ana sınıf düzeyinde çok azda olsa meydana gelse de, sınıf aralığı olarak ortaokul düzeyinin ilk yıllarında başlayıp lise döneminin ilk yılları arasında en üst düzeye ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bundan dolayıdır ki verilecek olan akran zorbalığını önlemedeki eğitimlerin alt kademelerde verilmesinin daha uygun olacağı ortaya konulmuştur (28,50). Bu programların asıl amacı; akran zorbalığında rol alan öğrencilere okul kapsamında yardımcı olmaktır. Programları ortaya koyarken hedef gruba göre ayarlayıp amaca yönelik tasarlanması gerektiği önemle dikkat edilmesi gereken husustur (51,52).

Araştırmadan elde edilen verilere göre; Beden eğitimi ve spor ve öğretmenlerinin öğrenciler arasında şiddet türleri olarak daha çok sözlü şiddet ile karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca verilere göre öğretmenlerin, akran zorbalığı konusunda ailenin etkisi kadar arkadaş ortamının da etkisi olduğunu düşündükleri sonucuna varılmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre akran zorbalığı karşısında beden eğitimi dersinin ve sportif etkinliklerinin etkisinin, öğrencinin kurallara ve içinde bulunduğu ortama uyum sağlamasına yardımcı olduğu için önleyici olduğu kanaatine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak; akran zorbalığının önlenmesinin, olumsuz etkilerinin en aza indirgemenin ya da akran zorbalığı neticesinde ortaya çıkan olumsuz sonuçların kısa sürede ortadan kalkmasında; çevresel tüm etmenlerin olaya dâhil olması gerekmektedir. Verilecek olan akran zorbalığını önlemedeki eğitimlerin özellikle alt sınıf kademelerinde verilmeye başlanması, planlı ve programlı şekilde akran zorbalığı farkındalığının okul bileşenlerini oluşturan hiyerarşik yapının en alt kademesine kadar indirgenmesi etkili olacaktır.

Etik Metni: Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu araştırma için Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 27.02.2023 tarih ve 14610 sayılı Etik Kurulu Kararı kurul izni alınmıştır

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %30 ve üçüncü yazarın katkı oranı %20'dir.

Kaynaklar

- Hay DF, Caplan M, Nash A. The beginnings of peer relations. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), Handbook of peer interactions, relationships, and groups. The Guilford Press. 2009;121-142.
- Tani F, Paul S, Greenman BH, et al. Bullying and the big five: A study of childhood personality and participant roles on bullying incidents. Sch Psychol Int 2003;24(2):131-146.
- Bulgurcu S. İstanbul ilinde Bir ilköğretim Okulunda 6-8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı ABD; 2011.
- Griffin RS, Alan MG. Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. Aggress Violent Behav. 2004;9(4):379-400.
- Wolke D, Woods S, Stanford K, et al. Bullying and victimization of primary school children in England and Germany: Prevalence and school factors, Br J Psychol 2001;92:673-696.
- Atik G, Kemer G. İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasındaki zorbalığı yordamada problem çözme becerisi, sürekli öfke-öfke ifade tarzları ve fiziksel öz yeterliğin rolü. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008;23:198-206.
- Yeter Ö. Bağlanma stilleri, temel psikolojik ihtiyaçlar doyumu ve kıskançlık ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinde araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Beykent Üniversitesi; 2016.
- Craig WM, Pepler DJ, Atlas R. Observations of bullying in the playground and in the classroom. Sch Psychol Int . 2000;21(1):22-36.
- Shariff S, Hoff DL. Cyber bullying: Clarifying legal boundaries for school supervision in cyberspace. Int. J. Cyber Criminol. 2007;1(1):76-118.
- Tırdamaz-Sipahi H. İzmir ili bornova ilçesinde ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı, etkileyen ve eşlik eden faktörler [Doktora Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı; 2008.
- Andreou E. Bully/victim problems and their association with psychological constructs in 8-to 12 year-old Greek schoolchildren. Aggressive Behav. 2000;26:49-56.
- Ateş AD, Yağmurlu B. Examining victimization in Turkish schools. Eur. J. Educ Stud. 2010;2(1):31-37.
- Doğan A, Keser E, Şen Z, ve ark. Evidence based bullying prevention in Turkey: Implementation of the ViSC social competence program. Int. J. Dev. Sci 2017;11(3-4):93-108.
- Donat M, Knigge M, Dalbert C. Being a good or a just teacher: Which experiences of teachers' behavior can be more predictive of school bullying? Aggress. Behav. 2018;44:29-39.
- Gökkaya F, Tekinsav Sütçü S. İlköğretim öğrencilerinde zorbalık eğilimini azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim. 2018;43(193):91-108.
- Hoşgörür V, Orhan A. Okulda zorbalık ve şiddetin nedenleri ve önlenmesinin yönetimi (Muğla merkez ilçe örneği). BAYEF. 2017;12(24):859-880.
- Atış Akyol N, Yıldız C, Akman B. Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2018;33(2):439-459.
- Kartal H, Bilgin A. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2009;7(3):539-562.
- Saban A, Ersoy A. F, Özden M, vd. Eğitimde nitel araştırma desenleri. Anı Yayıncılık; 2017.
- Lopez KA, Willis DG. Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. Qual Health Res. 2004;14(5):726-735.

21. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, ve ark. Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi. (12. Baskı); 2012.
22. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2013.
23. Patton MQ. How to use qualitative methods in evaluation (No. 4). Sage;1987.
24. Goodman LA. Snowball sampling. The annals of mathematical statistics, 1961. 32, p. 148-170.
25. Jamshed S. Qualitative research method-interviewing and observation. J Basic Clin Pharm. 2014;5(4):87.
26. Lincoln YS, Guba EG, Pilotta JJ. Naturalistic inquiry: Beverly Hills, CA: Sage Publications; 1985:416.
27. Hesapçıoğlu ST, Yeşilova H. Lise öğrencilerinin zorbalığa ve zorbalara ilişkin duyguları, düşünceleri ve tutumları, Alpha Psychiatry. 2015;16(4).
28. Pişkin M. Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2010;35(156):175-189.
29. Gibson WA. Elementary and middle school teachers' perceptions of bullying [Doctoral Thesis]. Atlanta: Georgia State University; 2003.
30. Danacı M. Ö, Çetin Z. Erken çocukluk döneminde görülen okul zorbalığı davranış eğilimlerinin çocukların kişisel/sosyal-dil-motor gelişimleri ile olan ilişkisi. Hacettepe University Faculty Of Health Sciences Journal. 2016;3(2):53-72
31. Coşkun A. Ortaokula devam eden öğrencilerde akran zorbalığına neden olan etkenlerin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2018.
32. Olweus D. The olweus bullying prevention programme: design and implementation issues and a new national initiative in Norway. Bullying in schools: How successful can interventions be?, Cambridge University Press. 2004;13-36. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511584466.003>
33. Pekel-Uludağlı N, Uçanok Z. Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. Turk Psikol. Derg. 2005;56: 77-92.
34. Espelage DL, Bosworth K, Simon TR. Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. J Couns Dev. 2000;78.
35. Şirvanlı ÖD. Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerinde etkileri, davranış ve uyum problemleri. Turk J Child Adolesc Ment Health . 1998;6:19-29.
36. Perren S, Stadelmann S, von Klitzing K. Child and family characteristics as risk factors for peer victimization in kindergarten. Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften. 2009;31(1):13-32.
37. Albayrak S. Okulda uygulanan zorbalığı önleme programının zorbalığın azaltılmasında etkisi [Doktora tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2012.
38. Huang SL, Fraser BJ. Science teachers' perceptions of the school environment: Gender differences. J Res Sci Teach. 2009;46(4).
39. Taneri PO, Özbek ÖY, Şahin A. A critical look at bullying prevention school programs. I. International Symposium on Science, Education, Art and Technology; 02-04 May 2019; İzmir, Turkey.
40. Kochenderfer-Ladd BJ, Pelletier ME. Teachers' views and beliefs about bullying: Influences on classroom management strategies and students' coping with peer victimization. J Sch Psychol. 2008;46:431-453.
41. Doll B, Song S, Siemers E. Classroom ecologies that support or discourage bullying. In DL. Espelage, SM. Swearer (Eds.), Bullying in American schools: A social-ecological perspective on prevention and intervention. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 2004. p. 161-183.
42. Özbilen FM, Canbulat T, Soylu Y. Okul zorbalığı ve sınıf içi istenmeyen davranışlara ilişkin öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi. Turk. Psychol. Couns. Guid. J. 2017;7(47):1-15.
43. Dake JA, Price JH, Telljohann SK, et al. Teacher perceptions and practices regarding school bullying prevention, J Sch Health 2003; 73.
44. Juvonen J, Nishina A, Graham S. Peer harassment, psychological adjustment, and school functioning in early adolescence. J Educ Psychol. 2000;92:349-359.
45. Spriggs AL, Iannotti R, Nansel TR, et al. Adolescent bullying involvement and perceived family, peer and school relations: Commonalities and differences across race/ethnicity. J Adolesc Health. 2007;41(3):283- 293.
46. Parker JG, Asher SR. Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk?. Psychol Bull. 1987;102(3):357.
47. Özbek ÖY, Taneri PO. Bibliyoterapi kullanarak akran zorbalığı ile mücadele: bir kapsayıcı eğitim stratejisi. Anı Yayıncılık: Ankara; 2022.
48. Rawlings JR. A critical review of anti-bullying programs in North American elementary schools. J Sch Health. 2019;89(9):759- 780.
49. Jiménez-Barbero JA, Ruiz-Hernández JA, Llor-Zaragoza L, et al. Effectiveness of anti-bullying school programs: A meta-analysis. Child Youth Serv Rev. 2016;61:165-175.
50. Evans CBR, Fraser MW, Cotter KL. The effectiveness of school-based bullying prevention programs: A systemic review. Aggress Violent Behav. 2014;19:532-544.
51. Nickerson AB. Preventing and intervening with bullying in schools: A framework for evidence-based practice. Sch Ment Health. 2019;11(1):15-28.
52. Erk A. Akran zorbalığı, okullarda akran zorbalığını önleme çalışmaları ve zorbalık döngüsündeki çocuklar için uygulamalar. Kıbrıs: Ekinoks Yayınevi; 2019. s. 13-21.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: The aim of this research is to evaluate the peer bullying faced by physical education and sports teachers working in the Ministry of National Education at secondary education level and to reveal the problems and possible solutions.

Literature Review: Although the concept of bullying spread in Scandinavian countries and later included in research in countries such as Japan, England and Australia in the 1990s, it is known that it first emerged in Sweden in the early 1970s. Olweus, who pioneered the most extensive studies conducted in Sweden, argued that three important factors should occur for the emergence of peer bullying. One of them is that the behaviors exhibited are harmful, the other is that they are

continuous, and lastly, there is a noticeable power difference between the perpetrators and the victims. (3). Many researchers have developed programs to prevent bullying or to react in case of it. It has been concluded that teachers are very effective in these programs. It has been revealed that it is important to organize behavior choices, to observe students in their spare time or between classes, to exhibit exemplary behaviors and to prepare the classroom climate in a pleasant way while putting forward classroom rules. Studies show that it is important to prevent and intervene in the issue of peer bullying. (14-15). Around the phenomenon of bullying, there are things to be done by the parents of the students, the students themselves, and the whole society in which they live. In our country, it can be said that there are few studies in which the administrators and teachers involved in the school phenomenon. It is thought that teachers at school have an effect on peer bullying as in every other subject. It is known that peer bullying behaviors are more effective in places where teachers are less in school boundaries. According to the students' statements, it is stated that peer bullying is more common in the school garden, and according to the teachers' statements, it is more common in the gardens and corridors. It was thought that these results were achieved by the teachers keeping watch in the corridor and school garden. (16-18).

Methodology: It is a qualitative study in which the opinions of physical education and sports teachers about peer bullying (on prevention or intervention) are investigated. In this study, the interpretative phenomenology design, one of the qualitative research approaches, was used. The main purpose of this design is to interpret the facts told by the participating individuals in relation and to reach the attributed meanings (19-20). The data were collected through a semi-structured interview form and analyzed with content analysis and descriptive analysis methods, which are also qualitative research methods. Through a semi-structured interview form, physical education and sports teachers were interviewed face-to-face and open-ended questions prepared beforehand were asked to get detailed information. The interviews were audio recorded. Then, the data were analyzed through content analysis and descriptive method, and themes and sub-themes were created. The themes revealed were interpreted and the results were tried to be reached (21-22).

Considering that the data may differ, the study group of this research; a total of 26 Physical Education and Sports Teachers, 9 women and 17 men, working in secondary and high schools affiliated to the Ministry of National Education in Malatya, Turkey. In addition, in qualitative studies, purposive sampling methods 'Asynchronous Sampling' and 'Chain Sampling' were used in the selection of samples. Homogeneous sampling is sampling that targets a small but similar distinct subgroup (23). In this study; a semi-structured interview form developed by the researchers by taking expert

opinions was used. Semi-structured interview technique is known as the most common data collection technique in qualitative research (25). The interview form was applied to 26 physical education and sports teachers who are currently working and who support the study with the awareness of voluntary participation. The interview with each teacher lasted approximately 20-30 minutes. In this study, after the interview form was applied, the audio recordings were transferred to Word, and the content analysis and descriptive analysis of the collected answers were made. In content analysis; while creating themes and interpreting them with concepts that are very close and similar to each other, in the descriptive analysis, the collected answers were transformed into general expressions and interpreted. In order to provide a better understanding, reliability and validity of the collected data, they have been transferred in tables quantitatively. In this way, the study was understood by using the purposive sampling method (22, 26).

Result and Conclusions: Within the scope of this research, physical education and sports teachers were asked for information about the types of bullying they encountered throughout their professional lives. When the obtained data are examined, these are; "Verbal violence, physical violence, isolation, theft, forcible taking of goods or money, cyberbullying, show of power, etc." has been found to be. When physical education and sports teachers were asked what could be the main factors in the emergence of peer bullying; They stated that "family, friend environment, living environment, school culture, social media, effort to prove oneself, type of music listened to, negativities in daily life". Again in line with this study, when asked about the behaviors that should be exhibited in the face of peer bullying according to physical education and sports teachers; It has been seen that ideas such as "observing, making explanations, being a model, guiding, making assignments, trying to prevent, being a pioneer in changing the school climate" have come to the fore. Opinions of physical education and sports teachers about the effect of physical education lesson and sportive activities against peer bullying were also taken within the scope of this study. These; It has been determined that it has a preventive role, the possibility of directing to sports activities, personality development, inclusion of the environment, the desire to win, ultimately being a child, developmental characteristics, providing the opportunity to meet sports at an early age, and love of lessons. Physical education and sports teachers were asked about their opinions on preventing peer bullying. of teachers; It has been observed that they emphasize factors such as teachers' perspective, teachers' attitudes, teaching methods, seminars, social activities, rewards, regulations in the living environment, providing equality.